

הכשרת כלי זכוכית, פירקס ופורצלן א': זכוכית

מקורות ראשונות

א. תלמוד בבלי מסכת שבת דף טו עמוד ב
כלי זכוכית מאי טעמא גזור בהו רבנן טומאה? - אמר רבי יוחנן אמר ריש לקיש: הואיל ותחלת ברייתן מן החול - שוינהו רבנן ככלי חרס.

ב. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף עה עמוד ב
[לענין טבילה] אמר רב אשי: הגי כלי זכוכית, הואיל וכי נשתברו יש להן תקנה, ככלי מתכות דמו.

ג. מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק מא
שלשה דברים [נאמרו] בכלי זכוכית אינו בולע ואינו פולט ומראה כל מה שבתוכו. במקום חם במקום צונן צונן:

ארבע שיטות

ד. תוספות מסכת עבודה זרה דף לג עמוד ב

קוניא - ...פר"ת קוניא היתוך כלי זכוכית שלא נתבשל כל צרכו והוא מן החול כמו כלי חרס כדאמרינן פ"ק דשבת (דף טו:) "הואיל ותחלת ברייתו מן החול שוינהו רבנן ככלי חרס" כדאמרינן. ואף על גב דכלי זכוכית שלם לא בלע, הכא [קוניא] כיון דאין בו אלא חיפוי על החרס בלע. וכן פירש הערוך.

ה. שו"ת יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן מא:ה

וסיים התה"ד, "ואף על פי שהראב"י מתיר שם משום דכלי זכוכית שיע הוא ולא בלע, כדאמרינן בפסחים (עד:): גבי לב, נראה דלא סמכינן עלה, דהא כתב ר"ת (בתוס' פסחים שם) דההוא שינויא ד"שאני לב דשיע" דיחויא בעלמא הוא, ואינו נשאר במסקנא. וכן המנהג בארצות אלו ודלא כראב"י ה"ע"כ.

ובאמת דלאו מילתא פסיקתא היא לכ"ע דהאי שינויא ליתיה לפום מסקנא דהש"ס... ומ"מ ברור שיש ג"כ הבדל בין בשר הלב דרכיך ונוח לבלוע, לבין כלי זכוכית שקשים ומוצקים הם. וכמ"ש הרשב"ץ ביבין שמועה הנ"ל. פוק חזי מ"ש האור זרוע (ע"ז סי' רצז) דכלי עצם לא בלעי... גם הר"י מסימפונט הכשיר כלי אבנים בלא הגעלה... וע"ע כיו"ב לרבינו מנוח (בפ"ה מה' חמץ ומצה הכ"ג) שכל, "רש"י כתב דהני כפות של קרן צריך להגעילן ברותחין שהן בולעות וכו', ודעת הראב"ד שאין להם תקנה דחייס עלייהו שנפסדין הן ברותחין. ושמענו שהראשונים לא היו מקפידים להגעילן, כי היה דעתם שאינן בולעים כיון דשיעי, והיו אוכלים בהם תבשיל של בשר ושל חלב. אמנם לא מצאנו לזה ראיה ברורה מן התלמוד לא לאיסור ולא להיתר וכו'" ע"ש. ובס' המכתם (פסחים ל:): הביא ג"כ סברא זו שמתירים להשתמש בכפות של קרן פעם בשר ופעם חלב ואפי' חם, לפי שאינן בולעים, כמו הזכוכית. והוא ז"ל דחה סברתם, וכתב לאסור אף בהגעלה דילמא פקעי וחייס עלייהו ולא מגעיל להו שפיר וכו'. ע"ש. וכ"פ בש"ע א"ח (סי' תנא ס"ז). ע"ש.

ועכ"פ בזכוכית שהם קשים וגם חלקים יותר ויותר מכלי עצם וקרן, שפיר י"ל דלא בלעי. וכמ"ש הר"ן פ' כל שעה לצרף ב' הטעמים דשיעי וקשים הם... ומש"ה אין לנו לדחות פשוט דברי האבות דר' נתן (כפי שהבינום רבותינו הראשונים) מהלכה. ומעיקר דינא משרא שרי בלא שום הכשר כלל מכיון דלא בלעי כלל... ורק במקומות שנהגו איסור הו"ל כדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור שא"א רשאי להתירם בפניהם (פסחים נ:). אבל מעיקר הדין נקטינן כרובא דרבוותא קמאי דס"ל שכלי זכוכית אין בולעים כלל. הלא הם: הראב"י והאשכול והרשב"א והרא"ש והמאירי והר"ן ורבינו אלחנן וארחות חיים וכל בו והמכתם והרשב"ץ והאהל מועד ורבינו ירוחם. וכן פסק מרן בש"ע (סי' תנא סכ"ו)...

ו. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תנא:כו

כלי זכוכית אפילו מכניסין לקיום ואפילו משתמש בהם בחמין, אין צריכים שום הכשר שאינם בולעים, ובשטיפה בעלמא סגי להו. הגה: ויש מחמירין ואומרים דכלי זכוכית אפילו הגעלה לא מהני להו; וכן המנהג באשכנז ובמדינות אלו (סמ"ק ואגור). וכן כלי כסף שיש בתוכם התוך זכוכית שקורין גישמעלצ"ט, אין להגעילן; אבל מבחוץ אינו מזיק (תה"ד סימן קל"ב).

ז. ר' שלמה קלוגר, טוב טעם ודעת, מהדורא תליתאה ב:כה

הנה לו יהא דכלי זכוכית אינו בולע, וכמ"ש באדר"נ, מ"מ י"ל דדוקא ע"י רותחין וחמי האור אינו בולע, אבל ע"י האור עצמו י"ל דבולע, שידוע שע"י האור חמור מחמי האור, וכמ"ש הפמ"ג דבכה"ג לא שייך תתאה גבר, ה"נ י"ל הכא דע"י האור לכ"ע בולע, דלמעט בפלוגתא עדיף.

ח. מגן אברהם סימן תנא:מט

וכן המנהג - אבל בדיעבד אין להחמיר (ד"מ) פ"א אם הוא תשמישו בצונן אפי' בלא הגעלה כשר, ואם תשמישו בחמין עכ"פ בדיעבד מהני הגעלה. ונ"ל דאם עמד בו חמץ מע"ל דינו כתשמישו בחמין כמ"ש ס"ו.

ט. פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן תנא:לא

כלי זכוכית: באו"ח סימן תנ"א סעיף כ"ו במ"א [ס"ק] מ"ט פסק אם שימשו בחמין, או כבוש מעת לעת, דיעבד מהני הגעלה אם שימשו היתר אח"כ. הא בלא הגעלה ושמשו היתר אח"כ, בחמין או כבוש אסור. ופירש מה שכתב הדרכי משה "דיעבד אין להחמיר" בצונן, או חמין ע"י הגעלה. ומט"ז שם [ס"ק] למ"ד אין כל כך הכרע...

י. שו"ת יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן מא:ב

והנה הרמב"ם (פי"ז מה' מאכלות אסורות ה"ג) כ' וז"ל, "הלוקח כלי תשיש סעודה מן העכו"ם מכלי מתכות ומכלי זכוכית, 1) דברים שלא נשתמש בהן כל עיקר מטבילין במי מקוה ואח"כ יהיו מותרין לאכול בהן ולשתות, 2) ודברים שנשתמש בהם על ידי צונן כגון כוסות וצלוחיות וקיתונות מדיחן ומטבילין והן מותרות. 3) ודברים שנשתמש בהם ע"י חמין כגון יורות וקומקומוסין ומחממי חמין מגעילין ומטבילין והן מותרין. 4) ודברים שנשתמש בהן ע"י האור כגון שפודין ואסכלאות מלבנן באור עד שתנשר קליפתן והן מותרין. עכ"ל. ולכאורה מוכח מכאן שדין כלי זכוכית ככלי מתכות להכשירן ע"י הגעלה. ולית ליה הא דאמר' באבות דר' נתן דכלי זכוכית אינם בולעים. וכן נראה שהבין מהר"י טאייב בחקת הפסח (סי' תנא סוף סק"כ).

ברם בקושטא נלפע"ד שאין מדברי הרמב"ם הכרח לזה, דהא דנקט כלי זכוכית היינו לענין ב' בבות הראשונות, דהיינו כלים חדשים וכלים שנשתמש בהם בצונן, ובא לחדש שדין טבילה נהוגת גם בכלי זכוכית, וכדאמר רב אשי (בע"ז עה:): דהני כלי זכוכית הואיל וכי נשתברו יש להן תקנה ככלי מתכות דמי. ע"ש. אבל לענין הגעלה היכא דהוי תשישן בחמין לא מיירי.

יא. חידושי הריטב"א מסכת פסחים דף ל עמוד ב

"ליעבד להו [לכלי חרס] הסקה? חיים עליהו דלמא פקעי." וכתב הרי"ט ז"ל ומיהו בדיעבד אפשר דמהני להו כי לא מצינו שגזרו איסור בדבר, והרשב"א ז"ל אסר אפילו דיעבד, ובדאי דכי מהדר להו לכבשונות לכתחלה [שרי] דבהא ליכא למיחש דלמא פקעו, שלא אמרו אלא בענין זה דממליא (גורמין) [גורמין] ע"כ. והרא"ה ז"ל למד מכאן שכלי זכוכית שנשתמש בהן בחמין אסור, אף על גב דסגי להו בהגעלה שדינם [כ]כלי מתכות לענין זה וכן להצריכם טבילה כשניקחים מן הגוי, מכל מקום איכא למיחש דחיים עליהו דלמא פקעי ולא שרינן ליה לכתחלה להגעילן...

יב. ערוך השולחן יורה דעה סימן קכא:כו-כז

כו: וז"ל הטור "כתב בעל העיטור אי לא מיסתפינא מרבוותא הוה אמינא דאף כלי חרס בקדירה דלאו בת יומא, כיון דאיסורה דרבנן מגעילה ג' פעמים ודיו. והביא ראיה מן הירושלמי [תרומות פי"א ה"ד]. וכ"כ הרשב"א, וסיום דבריו דאפשר שלא התירו אלא באיסור של דבריהם שאין לה עיקר מן התורה, כתרומה וחלה בחוץ לארץ בזמן הזה, וכן בישוליהם, אבל שאר איסורין של דבריהם החמירו בהם כשל תורה, וראוי לחוש שלא להקל בהם." עכ"ל הטור. ולכן לא הובא דין זה כלל בש"ע רק בסי' קי"ג לענין בישוליהם ע"ש. והרשב"א ז"ל בתוה"ב שם האריך בזה וכתב דלענין דינא נראה לו עיקר דבכל איסורי דרבנן מותר בכה"ג, ושכן כתב הר"ש הצרפתי ז"ל ע"ש. והטור לא הביא סוף דבריו משום דס"ל שלא להקל בזה למעשה.

והנה הלילה לעבור על דברי הטור והש"ע אבל יש בזה תימא רבתי, דגם בירושלמי פסחים [פ"ג ה"א] איתא כן לענין חמץ, וחמץ ודאי יש לה עיקר מן התורה! וז"ל הירושלמי שם: "ר' ירמיה בשם רב קדירה שבישל בה מודה [חמץ] לא יבשל בה מאותו חמץ אלא לאחר הפסח, הא ממין אחר מותר, ובלבד ע"י ג' תבשילין." עכ"ל וכבר נתעורר בזה המפרש ע"ש:

כו: ולכן התרנו הקדרות של מתכת במדינתנו שנקראין פרייס"א טע"פ שהן כולו ברזל אלא שמבפנים יש איזה טיח לבן ואינו ידוע אם הוא של חרס או של עופרת, כי הדבר הוא בסוד אצל הבעלי מלאכות. וכל הקדרות שבמדינה בין של בשר בין של חלב הכל ממין זה, ובכל יום ויום יש שנשפך משל בשר לתוך של חלב וכן להיפך כידוע, והיה צער גדול והפסד מרובה ללבנן כי בהליבון צריך בקיאות הרבה והיה ההפסד רב שעולין בדמים יקרים, והרבה נתפקעו בליבונן, והתרנום להגעילם ג' פעמים אחר מעת לעת, דכיון דהעיטור והרשב"א והר"ש הצרפתי דעתם נוטה להקל לגמרי אף בשל חרס גמור, ורק הטור והש"ע חששו לחומרא זו דאולי הירושלמי תרומות לא התיר אלא בדבר שאין לו עיקר מן התורה, ובירושלמי פסחים מבואר דבכל האיסורים מותר כמ"ש, ולכן נהי דחלילה לנו לעבור על דבריהם, מ"מ בספק ציפוי חרס או מתכות ועצם הקדירה הוא ודאי של מתכות פשיטא שיש להקל בדין ברור כזה, ולחוס על ממונם של ישראל...

יג. שו"ת יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן מא:ג

וראיתי בחידושים מהריטב"א פסחים (ל:): שכתב וז"ל, "ליעבד להו הסקה חיים עליהו דילמא פקעי וכו'. והרא"ה ז"ל למד מכאן שכלי זכוכית שנשתמש בהם בחמין אסור, ואף על גב דסגי להו בהגעלה, דשויים ככלי מתכות לענין דין להצריכם טבילה כשניקחים מן הגוי, מ"מ איכא למיחש דחיים עליהו דילמא פקעי, ולא שרינן לכתחלה להגעילן. והרי הן אסורין להשתמש בהן אפי' בצונן, שמא ישתמש בהן בחמין. עכ"ל... ולכאורה גם לשיטת הרא"ה למה נחוש דחיים עליהו דילמא פקעי, והרי כפי תשישן הכשרן, וסגי להו הכשר ע"י עירווי מכלי ראשון או ע"י כלי שני כפי שהשתמש בהם, דכבולעו כך פולטו... ושור"ר להגאון יעב"ץ במור וקציעה (סי' תנא) שכתב, "ראיתי מי שכ' שכלי זכוכית ניתרים בהגעלה, ונ"ל הבל, דלא דמי לכלי חרס דלא פקעי בהכי משא"כ כלי זכוכית דפקעי וחיים עליהו דבדאי לית להו תקנתא בהגעלה למ"ד דבלעי." ע"כ. וכיון לדעת הרא"ה הנ"ל... ומיהו אפשר דזכוכית גרע טפי משום שאף בעירווי מכלי ראשון רותח ממש יש חשש לדילמא פקעי, וחיים עליהו. משא"כ ב[תשיש רגיל] שאר ימות השנה שאין המים רותחים כל כך וגם שופך ומערה ע"ג הכף שבכוס כנהוג.

יד. מרדכי מסכת פסחים פרק כל שעה רמז תקעז

ורבינו יחיאל מפריש היה אומר דהני כוסות כלי זכוכית ששתו בהן בשאר ימות השנה אסור לשתות בהן בפסח אפילו ע"י עירו משום דהוי ככלי חרס הואיל ותחלת ברייתו מן החול והתורה העידה על כלי חרס שאין יוצא מידי דופןו לעולם. ואף על גב דתשמישו בצונן מ"מ שורין בהן פתיתין של לחם חם בין והוי כבוש והוי כמבושל.

מהי שיטת רמ"א?

טו. שו"ת יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן מא"י

ועוד אני אומר שאפי' למנהג אחינו האשכנזים נדקטי כמ"ד דכלי זכוכית לא מהני להו שום הכשר, ונחשבים ככלי חרס, היינו משום דחיישי להכשירם בהגעלה, משום דילמא פקעי וחייס עלייהו שלא להכשירן היטב. וכמ"ש הריטב"א בשם הרא"ה.

טז. משנה ברורה סימן תנא

ויש מחמירין - הטעם דס"ל דכלי זכוכית הואיל ותחלת ברייתו מן החול הרי הוא ככלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם ואפילו ע"י הגעלה ואף על גב דתשמישו בצונן מ"מ לפעמים משתמשין בהן בחמין וכמ"ש בסכ"ה בהג"ה דחוששין אף לתשמיש שאינו קבוע:

יז. מגן אברהם סימן תנא: מט

ואין לדמותו ליי"נ עבי"ד סי' קל"ה ס"ח דכמה קולות הקילו ביי"נ משא"כ בחמץ עסק"א:

יח. ערוך השולחן אורח חיים סימן תנא סעיף ג

ורבינו הרמ"א חולק בזה... והטעם דכיון דברייתו מחול דינם ככלי חרס. ולפ"ז גם עירו אינו מועיל דעירו לא עדיף מהגעלה. ונראה דזה אינו אלא כשהשתמשו בהם בחמין, דאלו בצונן למה בין נסך לא החמיר ביו"ד שם?

היום

יט. שו"ת שרידי אש חלק א סימן מה

הנה ידועה מחלוקת המחבר והרמ"א... ומעתה, בכלי זכוכית הבטוחים מאש שמבשלין בהם, להרמ"א גם הגעלה לא מהני להם דדינם כלי חרס. אלא שבשו"ע יו"ד סי' קל"ה סע' ח' מיקל המחבר בכלי זכוכית אפילו מכניסו לקיום, עי"ש ובט"ז ובש"ך משום דקשה ושוע ובליעתם מועטת מכל הכלים, והנה על דין זה לא העיר הרמ"א כלום ומשמע שמסכים אל המחבר בזה. ולכאורה לפי שיטתו להחמיר בזכוכית כמו בכלי חרס ה' לו להחמיר גם בין נסך במקום שמכניסו לקיום שה"ה כתשמישו בחמין. אמנם יש לומר שרק ביי"נ הקילו, כמ"ש המג"א ס"ק מ"ט. אולם מצאתי בכנסת הגדולה יו"ד סי' קכ"א, שהרמ"א לא החמיר אלא לענין פסח, אבל לא בשאר איסורים. וכן הביא באו"ח סי' תנ"א ובשד"ח מערכת הא אות כ"ט בשם ספר קהל יהודא, שחומרת הרמ"א אינה אלא לענין חמץ, אבל לא בשאר איסורים. ולפי"ז בבשר וחלב יש להקל כהמחבר ולהתיר ע"י עירו, משא"כ בחמץ בפסח יש להחמיר ולא להתיר אפילו ע"י הגעלה.

כ. שו"ת מנחת יצחק חלק א סימן פו:ו

וראיתי בס' ירושת פליטה תשו' באריכות מהגאון מוה"ר מרדכי בריסק אבד"ק טושנאד הי"ד, שמסקנתו ג"כ להתירא דמהני הגעלה לבליעת איסור בכלים כאלו והוסיף שם לומר עפי"ד המ"ב בסי' (תנ"א), דהביא בשם הריטב"א בע"ז דאין להתיר כלי זכוכית בהגעלה, כיון דיש חשש דלמא חייס עליו, והתינה טרם שנתחדש הך זכוכית שמבשלין בו על האש, אבל עכשיו אין שום חשש דלמא חייס, ואין רחוק לומר דהמנהג שהביא הרמ"א שלא להגעיל כלי זכוכית הוא מכה חששות הריטב"א וממילא כיון דבזכוכית שאנו דנין אין חשש הזה, ממילא ה' מותר להגעיל אף לפסח, אך כיון דלא מובא בפוסקים שום רמז מדברי הריטב"א, אין לזוז מן המנהג, ואין להגעיל בפסח אם לא בשעת הדחק דכדיעבד דמי עיין שם.

כא. שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן כו מן ר' צירלזון

על פי הרמ"א או"ח/ (תנ"א כ"ו) נקבע ונתפשט המנהג להורות לגבי גיעולי כל האיסורים כאותם המחמירים שהביא הב"י (סו"ס תנ"א) דכלי זכוכית מצד שתחילת ברייתו מן החול דינם ככלי חרס אשר עליהם העידה התורה שאין הבלוע יוצא מידי דופים ע"י הגעלה, מבלי לסמוך כלל על מעלת כלי זכוכית דשיעי

Star-K advice for Pesach - <http://www.star-k.org/kashrus/kk-passover-kashering.htm>

In pre-war Europe, where glass was expensive and hard to obtain, it was customary to *kasher* drinking glasses by immersing them in cold water for three periods of 24 hours. This is accomplished by submerging the glasses for one 24 hour period. The water should then be emptied and refilled and allowed to sit for another 24 hours. This procedure should be repeated a third time, for a total of 72 hours. This method of submerging cannot be used for Pyrex or glass that was used directly on the fire or in the oven. In general, *kashering* glasses is recommended only in cases of

difficulty. Wherever glasses are readily available for purchase, special glasses for *Pesach* are preferable. *Arcoroc* and *Corelle* should be treated as glass for *kashering* purposes. See also <http://www.star-k.org/kashrus/kk-containers-glass.htm>